

KỶ NIỆM 132 NĂM NGÀY THÀNH LẬP TỈNH THÁI BÌNH (21/3/1890 - 21/3/2022)

Các hình thức đấu tranh chống Pháp trước và sau khi thành lập tỉnh Thái Bình

Từ đường Nguyễn Mậu Kiến tại xã Vũ Trung (Kiến Xương).

Ảnh tư liệu

Vào những thập niên cuối thế kỷ XIX, sau khi đã bình định xong toàn cõi Đông Dương, thực hiện chính sách chia để trị, thực dân Pháp đã thiết lập nhiều tỉnh mới theo quy mô phủ nhỏ để dễ bề kiểm soát. Trong bối cảnh đó, ngày 21/3/1890 Toàn quyền Đông Dương ra Nghị định thành lập tỉnh Thái Bình. Điều 1 của Nghị định nêu rõ: "Nay thành lập lấy tên là Thái Bình một tỉnh mới gồm phủ và phần phủ Thái Bình và phủ Kiến Xương tách ra từ tỉnh Nam Định và huyện Thần Khê tách khỏi tỉnh Hưng Yên sẽ sáp nhập lại về hành chính vào phủ Thái Bình".

Trong một báo cáo gửi về bộ thuộc địa Pháp về việc thành lập tỉnh Thái Bình, Toàn quyền Đông

Dương lý giải: "Dân vùng này ngoan ngạnh, khó trị, phải thành lập một tỉnh riêng để cử quan công sứ và tuần phủ cai trị".

Sự lý giải về duyên cớ phải lập một tỉnh riêng vì "dân vùng này ngoan ngạnh, khó trị" của Toàn quyền Đông Dương là hoàn toàn đúng với thực tế phong trào kháng Pháp diễn ra sôi động trên vùng đất này từ khi thực dân Pháp nổ súng xâm lược Việt Nam đến trước ngày thành lập tỉnh. Chỉ có điều là sau khi đã "thành lập một tỉnh riêng để cử quan công sứ và tuần phủ cai trị" thì dân vùng này lại càng "khó trị" hơn vì các phong trào quyết khởi đầu tranh chống Pháp bằng nhiều hình thức khác nhau vẫn sôi động, liên tục diễn ra ở miền quê này.

Năm 1858, thực dân Pháp nổ súng xâm lược Việt Nam. Triều đình Tự Đức phân hóa thành hai phe chủ chiến, chủ hòa. Vào thời điểm đó, Tiến sĩ Phạm Thế Hiển người làng Luyên Khuýt, nay thuộc xã Thụy Phong, huyện Thái Thụy đang giữ chức Tham tán quân vụ đại thần quân triều đình. Đầu năm 1860, Phạm Thế Hiển về quê tìm gặp những danh nho yêu nước như Tiến sĩ Doãn Khuê ở Ngoại Lãng (Vũ Thư), Tú tài Phạm Huy Quang ở Phù Lưu (Đông Hưng), Hoàng giáp Phạm Văn Nghị ở Tam Đẳng (Nam Định)... bàn việc vận động văn thân, sĩ phu ngoài Bắc dâng biểu xin triều đình không "ngộ hòa". Ngay

sau đó, Hoàng giáp Phạm Văn Nghị đang là Đốc học Nam Định đã dẫn đầu một đoàn nghĩa dũng 365 người gồm chủ yếu là nho sinh và một số văn thân, sĩ phu của Thái Bình, Nam Định lên đường Nam tiến xin được đánh giặc cứu nước. Tiến sĩ Doãn Khuê được bổ làm Đốc học Nam Định đã đi khắp các phủ, huyện trong tỉnh hô hào văn thân, sĩ phu chuẩn bị kháng chiến. Các hình thức đấu tranh ở vùng đất hoạch định thành lập tỉnh Thái Bình được khuấy động và khơi nguồn từ ngày ấy. Có thể liệt kê một số sự kiện chính:

Năm 1873, Pháp đánh chiếm Bắc Kỳ lần thứ nhất. Một căn cứ kháng chiến lớn đã sớm hình thành tại Chân Định (Kiến Xương) dưới sự chỉ huy của Án sát Nguyễn Mậu Kiến và hai con là Nguyễn Hữu Cương và Nguyễn Hữu Bản người làng Đông Trung (Kiến Xương). Số nghĩa quân tụ hợp về đây lên tới 2.000 người. Các tướng giặc là Gác-ni-ê và Hác-măng nhiều lần đưa quân đánh phá căn cứ Đông Trung nhưng đều bị đẩy lui.

Năm 1883, Pháp đánh chiếm Bắc Kỳ lần thứ hai. Nguyễn Hữu Bản và cử nhân Nguyễn Doãn Cử quê Hành Dũng Nghĩa (Vũ Thư) đã cùng các chí sĩ yêu nước từ thủ phủ thành Nam Định, nhưng vì thế giặc quá mạnh nên đã thất thủ. Giặc Pháp bình định xong Bắc Kỳ, phong trào chống Pháp ở Thái Bình bước sang giai đoạn đấu tranh chống bình định, cướp bóc của chủ nghĩa thực dân

và bọn tay sai phân động. Lực lượng kháng chiến đã xuất hiện nhiều nghĩa quân mới. Tiêu biểu như: Lê Nguyễn Quang ở vùng phía Nam; Đinh Tiến Đức, Bang Tồn, Phạm Huy Quang, Đốc Nhuồng, Lãnh Hoan, Nguyễn Thành Thà ở vùng phía Bắc... Cũng vào năm 1883, Đốc học Tạ Hiện, người làng Quang Lang (Thái Thụy) rời kinh thành Huế về chỉ đạo kháng chiến ở các phủ, huyện thuộc Thái Bình, Nam Định và dựng một căn cứ kháng chiến ở An Điền (Vũ Thư). Cuối năm đó Tạ Hiện nộp ấn từ quan. Khi vua Hàm Nghi ban Chiếu Cẩn Vương đã phong Tạ Hiện giữ chức Đốc Thống Bắc Kỳ quân vụ đại thần kiêm Đốc đốc Định An. Từ đó các lực lượng yêu nước thuận bề liên kết với nhau, hợp sức cùng đánh giặc. Cũng từ đó, "người vùng này" càng ngày càng "ngoan ngạnh, khó trị" hơn.

Năm 1885, hưởng ứng Chiếu Cẩn Vương của Hàm Nghi, các thủ lĩnh Cần Vương chống Pháp ở khắp các phủ, huyện mọc lên như nấm: Bang Tồn ở Tam Nông, Đốc Nhuồng ở Đồ Kỳ, Lãnh Nhạng, Lãnh Mè ở Phan thôn, Bồng thôn (Hưng Hà); Lãnh Hậu, Lãnh Văn ở vùng tả ngạn, thượng lưu sông Trà Lý; Hiệp Với ở Cọi Khê, Đốc Phước ở Đông Thanh - Tam Tĩnh (Vũ Thư); Lãnh Hoan ở Thọ Vực, Lãnh Nhiệm ở Lịch Động, Phạm Huy Quang ở Phù Lưu, Đốc Đen ở Tự Tân, Lãnh Chính ở Thanh Quan (Đông Hưng); Ngũ Dinh ở Quỳnh Nguyên, Hiệp Khán ở An Đông (Quỳnh Phụ); Ba Phan ở An Tiêm (Thái Thụy); Nguyễn Hữu Cương ở Đông Trung, Lê Văn Tập ở Đa Cốc (Kiến Xương); Nguyễn Tất ở Trình Phố (Tiến Hải)...

Để đối phó với sự lớn mạnh rộng khắp, đột biến của phong trào, đế quốc đã nhiều lần huy động lực lượng quân sự lớn từ các tỉnh Hưng Yên, Nam Định, Hải Dương phối hợp tiến đánh các căn cứ nhưng các cuộc hành binh tìm diệt, cướp bóc của địch đều vấp phải sự kháng cự quyết liệt của nghĩa quân. Các cuộc tập kích táo bạo, bất ngờ của nghĩa quân đã gây cho địch nhiều tổn thất nghiêm trọng.

Trong bối cảnh đó, giặc Pháp liên tiếp tăng cường các cuộc hành binh đã chiến để dập tắt phong trào, nghĩa quân bị đàn áp dữ dội, các thủ lĩnh nghĩa quân lần lượt bị sát hại. Năm 1888, phong trào chuyển hướng để thích ứng với tình hình cơ động, nhờ là. Ngon có lãnh đạo tập trung vào hai thủ lĩnh nghĩa quân là Đốc Nhuồng, Đốc Đen. Trận tập kích đẫm máu Bình Cách (Đông Hưng) ngày 22/8/1888, trận phục kích đánh úp huyện lỵ Thanh Quan cuối năm 1888, đặc biệt là trận chém cụt đầu viên đồn tây Kri-vi-e vào tháng 9/1889 tại làng Yên Lũ (Đông Hưng) làm chấn động dư luận đương thời như những giọt nước tràn ly dẫn đến sự kiện thành lập tỉnh.

Địa bàn tỉnh. Tiêu biểu như: Đào Nguyễn Phổ, Phạm Tư Trực, Nguyễn Hữu Cương, Ngô Quang Đoàn, Lê Văn Tập, Hoàng Chuyên, Nguyễn Phác, Nguyễn Đệ, Phan Thường...

Năm 1912, tổ chức Việt Nam Quang phục hội do một số sĩ phu Việt Nam thành lập ở Trung Quốc, một số người Thái Bình yêu nước đã trở thành những thành viên tích cực của hội. Khi Việt Nam Quang phục hội chủ trương cử thành viên của hội mang tác đạn về nước trừng trị những tên tay sai gian ác cùng bọn sĩ quan Pháp nhằm cổ vũ tinh thần nhân dân ba miền thì Thái Bình là địa bàn có phong trào mạnh nên đã được Việt Nam Quang phục hội chọn làm điểm thực hiện chủ trương này. Mùa xuân năm 1913, Phạm Văn Tráng nhận nhiệm vụ mang tác đạn về nước trừng trị Nguyễn Duy Hàn là tên Tuấn phủ Thái Bình khét tiếng gian ác.

Mười giờ ngày 12/4/1913, sau giờ làm việc, Nguyễn Duy Hàn từ công đường bước ra tới ngõ Vọng Cung (nay ở đường Lê Lợi, thành phố Thái Bình) thì một trái tác đạn nổ ngay trước mặt làm y gục chết tại chỗ. Sau tiếng nổ "kinh thiên, động địa" này, thực dân Pháp tăng cường lùng sục, khủng bố gắt gao. Các nhà nho yêu nước đã tìm đến các hình thức chống Pháp trá hình như Thiệu đàn, Sinh đàn... Ngoài các hình thức đấu tranh kể trên, các nho sĩ Thái Bình còn viết báo, làm thơ đả kích giặc Pháp và bọn tay sai của chúng; nhân dân Thái Bình còn có các hình thức đấu tranh tự phát đòi quyền lợi hợp pháp, phổ biến là viết đơn thư khiếu kiện, đến nay tại Trung tâm Lưu trữ quốc gia còn lưu giữ được khá nhiều đơn thư thuở ấy của người Thái Bình.

Vào năm 1935, một học giả người Pháp đã viết tác phẩm Chú thích về tỉnh Thái Bình (Notice sur la procince de Thai Binh) dưới dạng sách địa chí. Trong lời nói đầu của sách, tác giả viết: "Tỉnh Thái Bình, tên gọi theo Hán Việt có nghĩa là "yên ổn hoàn toàn", có 1 triệu dân, là một trong những tỉnh lớn nhất và quan trọng nhất của Bắc Kỳ, đó là một điểm không ai chối cãi được...". Trong chương viết khá quát về lịch sử Thái Bình mang tiêu đề "Từ thời kỳ nguồn gốc cho đến lúc người Pháp đến" tác giả cuốn sách đã đưa ra một nhận xét khá lý thú: "Xứ sở của yên lặng và tịch mịch, thích hợp với trầm tư và nghiên cứu, Thái Bình đã từng sản sinh và đào tạo nên để rồi ném họ vào cuộc tranh đấu, những vị sĩ phu uyên bác hoặc đầy tham vọng, những người này đã từng có khi nắm trong tay vận mệnh của nước An Nam". (Nhận định người Thái Bình "từng có khi nắm trong tay vận mệnh của nước An Nam" là muốn nói về Thái sư Trần Thủ Độ và các vị vua triều Trần quê ở Thái Bình mà tác giả đã viết khá tường tận ở sách này).

Tinh thần quật khởi đấu tranh chống áp bức chuyên quyền của người Thái Bình đã được tác giả lý giải bằng quan điểm của một học giả thực dân và đi đến kết luận: "Có thể nói rằng, tư tưởng trả thù và thích kiện cáo là đặc điểm nổi bật nhất của người dân tỉnh Thái Bình". Có lẽ, các hình thức đấu tranh chống Pháp kể từ giữa thế kỷ XIX đến những thập niên đầu thế kỷ XX diễn ra liên tục, sôi động ở Thái Bình đã là cơ sở để tác giả đưa ra kết luận này. Đương nhiên, khái niệm "tư tưởng trả thù" cần được hiểu là tư tưởng, ý chí quật khởi đấu tranh chống Pháp xâm lược và "thích kiện cáo" là bởi những đơn thư của người dân Thái Bình khiếu kiện, tố cáo chính quyền thực dân từng đã chất chống ở tòa Thống sứ Bắc Kỳ mà có thể tác giả đã đọc được và các cơ sở lưu trữ còn giữ được một phần.

NGUYỄN THANH

Ngươi tất được mùa

Nông dân xã Thống Nhất (Hưng Hà) tập trung thu hoạch cây ngưu tất.

Đến hẹn lại lên, cứ vào tháng 3, tháng 4 hàng năm, bà con nông dân xã Thống Nhất (Hưng Hà) lại tranh thủ thời tiết nắng ấm khẩn trương thu hoạch cây ngưu tất. Dù đầu vụ có mưa rét kéo dài ảnh hưởng không nhỏ đến cây trồng nhưng nhờ áp dụng khoa học kỹ thuật vào chăm sóc và gieo trồng nên đến thời điểm này bà con rất phấn khởi khi ngưu tất đạt cả về năng suất và chất lượng.

Có mặt trên cánh đồng thôn An Mai, An Đình, chúng tôi cảm nhận được không khí rộn ràng, phấn khởi của bà con nông dân khi đang nhanh tay thu hoạch cây ngưu tất. Gia đình ông Nguyễn Văn Tĩnh, thôn An Mai trồng 1 mẫu cây ngưu tất, đến nay đã thu hoạch được trên 3 sào, mỗi sào thu được gần một

tấn củ với giá bán từ 12.000 - 13.000 đồng/kg. Ông Tĩnh chia sẻ: Với kinh nghiệm trồng cây ngưu tất nhiều năm nên vụ này chúng tôi tiếp tục được mùa. Tuy giá bán có thấp hơn so với năm 2021 nhưng vẫn có hiệu quả hơn các cây trồng khác. Nhờ cây ngưu tất mà chúng tôi sắm được ti vi, tủ lạnh và nuôi con cái ăn học. Chúng tôi sẽ duy trì và tiếp tục đầu tư máy móc để thuận lợi sản xuất trong vụ tiếp theo.

Ngưu tất thu hoạch đến đâu đều được thương lái thu mua tại ruộng đến đó; để tăng thu nhập, một số hộ sau thu hoạch tiến hành chặt gốc, rửa, sấy, phơi khô, đóng gói chờ giá cao hơn mới xuất bán. Anh Nguyễn Văn Hùng, thôn An Mai cho biết: Thời điểm này tôi đã thu hoạch xong 1 mẫu ngưu tất, sản lượng đạt gần

10 tấn củ. Năm nay ngưu tất được mùa, củ to, đẹp, cứ 3kg củ tươi sẽ được 1kg củ khô với giá bán 60.000 đồng/kg, tính ra mỗi sào tôi thu trên 14 triệu đồng.

Gia đình anh Nguyễn Văn Huy, thôn An Mai là một trong những hộ trồng ngưu tất nhiều nhất xã. Để thu hoạch kịp tiến độ, anh Huy đã thuê 4 - 5 lao động. Mỗi ngày chỉ thuê anh thu hoạch được hơn 1 sào, thu hoạch xong sẽ tập trung sấy khô để xuất bán. Anh Huy chia sẻ: Khâu quan trọng nhất trong quá trình trồng cây ngưu tất đó là việc làm đất, phải đánh luống thật cao cây mới không bị ngập úng. Ngoài ra, khi cây sinh trưởng phải thường xuyên cắt ngọn để cây nuôi củ to và dài. Ngưu tất là loại cây được dùng để chế biến dược liệu, trị cổ họng sưng đau, chấn thương tụ máu,

điều huyết, tiểu thông, viêm khớp, đau lưng, mỏi gối, hạ cholesterol máu... rất tốt cho sức khỏe. Đặc biệt, ngưu tất là loại cây dễ trồng, sinh trưởng mạnh, chỉ phải đầu tư thấp nên sẽ là cây trồng làm giàu cho người dân chúng tôi.

Nhờ trung ngưu tất mà nhiều gia đình trong xã thu được cả trăm triệu đồng chỉ sau chưa đầy 4 tháng. Dự kiến năm nay năng suất cây ngưu tất tăng đáng kể, trung bình 6 - 7 tạ/sào, có nơi đạt trên 1 tấn/sào. Đây cũng là cây trồng được Hưng Hà chọn phát triển thành sản phẩm OCOP của huyện trong thời gian tới. Ông Nguyễn Văn Hùng, Giám đốc HTX DVNN Thống Nhất cho biết: Hiện toàn xã có trên 80ha trồng ngưu tất. Nhờ gieo trồng đúng thời vụ, áp dụng khoa học kỹ thuật vào sản xuất nên năng suất năm sau luôn cao hơn năm trước. Mặc dù đây là loại cây vụ đông nhưng lại là cây đem lại nguồn thu nhập chính cho nông dân. Chúng tôi đang nỗ lực tìm kiếm thị trường, liên kết với các công ty, doanh nghiệp được liệt kê bao tiêu sản phẩm cho bà con, tránh tình trạng được mùa nhưng mất giá. Đồng thời, từng bước thực hiện quy trình xây dựng, quảng bá sản phẩm để cây ngưu tất sớm trở thành sản phẩm OCOP của huyện.

Với việc đưa cây ngưu tất trở thành sản phẩm OCOP sẽ là tín hiệu vui giúp bà con nông dân yên tâm mở rộng diện tích gieo trồng nhằm hướng đến sản xuất nông sản sạch đáp ứng nhu cầu thị trường, từng bước khẳng định thương hiệu sản phẩm đặc thù của địa phương.

THANH THỦY

Đang làm cai xây dựng trên Hà Nội nhưng vì đam mê với nghề nông, anh Phạm Xuân Khánh, xã Trọng Quan (Đông Hưng) bỏ phố về quê nuôi trâu, bò vỗ béo theo cách riêng của mình, mang lại hiệu quả cao.

Cuối năm 2016, anh Khánh mạnh dạn tích tụ 10ha ruộng cấy lúa kém hiệu quả của trên 100 hộ và thuê lại bãi rác không sử dụng của xã đầu tư xây dựng chuồng trại, trồng cỏ nuôi 30 con trâu, bò, dê. Ban đầu anh làm chuồng trại đơn sơ nên không bảo đảm điều kiện cho vật nuôi phát triển tốt nhất. Vì vậy anh đã huy động thêm vốn, đầu tư gần 10 tỷ đồng xây dựng các khu riêng biệt để dễ dàng quản lý như: khu chuồng nuôi, khu sản xuất, chế biến thức ăn, bãi trồng cỏ voi, cây lương thực. Riêng khu chuồng nuôi anh làm nhà khung thép, cao ráo, lợp tôn lạnh, mùa hè luôn thông thoáng mát, mùa đông anh che chắn bằng bạt, thấp đến suốt giữ ấm cho vật nuôi. Ngoài ra anh còn lắp đặt hệ thống máng uống nước tự động cung cấp nguồn nước sạch cho trâu, bò uống vừa không phải lo lắng trâu, bò không còn nước uống vừa tiết kiệm công lao động. Đến nay trang trại của anh có gần 300 con trâu, bò thịt, chủ yếu là các giống cao sản, lớn nhanh, cho chất lượng thịt tốt.

Chăn nuôi nhiều, anh Khánh sử dụng đệm lót sinh học để xử lý phân trâu, bò, vì vậy chuồng trại luôn sạch sẽ, vật nuôi ít mắc bệnh. Đệm lót sinh học về mùa đông còn góp phần giữ ấm cho trâu, bò. Trung bình 1 ngày 1 con trâu, bò có thể ăn tới 30kg thức ăn thô xanh và uống 4

Rễ trái làm nông, nuôi bò nghe nhạc

lít nước. Để đáp ứng, anh Khánh đầu tư hệ thống máy xay, xây nhà ủ để chủ động sản xuất thức ăn sạch cho trâu, bò ngay tại trang trại. Anh cho biết: Với hệ thống máy xay hiện đại có thể xay trực tiếp thân, lá cây ngô, bã mía, lạc rồi trộn với bột mì, muối, cám gạo, cám mạch sau đó ủ với men vi sinh theo tỷ lệ chuẩn sẽ cho nguồn thức ăn dồi dào, giàu chất xơ. Thành phần thức ăn này có thể thay đổi theo mùa giúp tôi chủ động được nguyên liệu, chủ động thức ăn. Thức ăn thiên nhiên, tự nhiên, bò rất thích ăn, ăn ngon, ăn nhiều, tăng cân, tạo vân mỡ nhiều, vì vậy thịt bò ngon, ngọt, thơm. Đây cũng là cách giúp trang trại không phải mua

cám công nghiệp, hạn chế phát sinh chi phí đầu vào.

Một điều thú vị khác ở trang trại của anh Khánh đó là không chỉ chăn nuôi bãi bản, khoa học, ông chủ của trang trại rộng lớn này còn cho bò nghe nhạc để trở thành những con bò "hạnh phúc". Qua chia sẻ của anh thì sau khi tham quan một số trang trại nuôi bò hiệu quả thấy họ cho bò nghe nhạc trở về anh cũng lắp loa cho đàn bò của mình nghe. Cho bò nghe nhạc giúp chúng khỏe mạnh, kích thích đàn bò tăng trưởng nhanh.

Không chỉ góp phần nâng cao giá trị trên một đơn vị diện tích, trang trại của anh Khánh còn giải quyết việc làm cho 6 lao động với thu nhập ổn định

5 - 6 triệu đồng/tháng. Ông Phan Văn Hiếu, xã Trọng Quan cho biết: Trước ở nhà tôi chỉ quanh quẩn với mấy sào ruộng và làm vườn, thu nhập bấp bênh. Từ khi trang trại của anh Khánh đi vào hoạt động, tôi được nhận vào làm. Ở đây nhiều công đoạn sử dụng máy móc vì vậy không tốn sức, việc nhẹ nhàng, thời gian 8 tiếng/ngày như công nhân, lương 6 triệu đồng/tháng.

Ông Vũ Quang Phương, Phó Chủ tịch UBND xã Trọng Quan cho biết: Mô hình chăn nuôi trâu, bò vỗ béo cung cấp thực phẩm sạch của anh Khánh là mô hình đầu tiên trên địa bàn xã. Đây cũng là mô hình huyện Đông Hưng chọn làm điểm để xây dựng trang trại "lời" trong thực hiện đề án phát triển đàn trâu, bò thương phẩm theo chuỗi liên kết giai đoạn 2019 - 2025 và những năm tiếp theo. Đến nay, trang trại của anh Khánh có quy mô lớn và hiện đại nhất huyện. Địa phương đã và sẽ tiếp tục tạo mọi điều kiện để anh phát triển trang trại hơn nữa.

TRUNG NGHĨA

Vừa ăn vừa nghe nhạc giúp bò ăn ngon, giảm stress, kích thích tăng trưởng.